

MUUSIKAÕPETUSE FAKULTATIIVKURSUSE

N Ä I D I S P R O G R A M M

I X - X I kl.

S o l e t u s k i r i

Üldhariduslikus keskkoolis on fakultatiivse ainena võimalik õpetada iga klassikomplekti kohta üks tund nädalas (35 tundi õppeaastas) muusikat. Fakultatiivne muusikaõpetuse tund on tähtsaks esteetilise kasvatus vahendiks uue põlvkonna igakülgse arendamisel. Teadliku ja sisetoomikindla muusikaõpetuse kaudu avarduvad võimalused tundma õppida tänapäeva progressiivset muusikakultuuri, väärtuslikku klassikalist pärandit ja rahvaloomingut põhilisemates žanrites. Kooris või vokaalansambelis lauldes, orkestris, instrumentaalansambelis mängides arenevad õpilaste muusikalised võimed, väljendusoskus, emotsionaalsus. Samuti areneb õpilase muusikaline maitse, süveneb armastus muusikaga tegelenise vastu.

Muusikaõpetuse fakultatiivkursuse programmi üksikosi võib vastavalt kooli traditsioonidele, õpilaste koosseisule, muusikaõpetaja või kooli direktiooni äranägemisele rakendada järgmiselt:

- 1) koorilaul,
- 2) ansamblilaul,
- 3) instrumendiõpetus ja kooriorkester (puhkpill, kooripill, rahvapill, kergemuusika orkestril),
- 4) muusikaajalugu ja literatuur,
- 5) solfedžo (koori-, ansamblilauljatele),
- 6) harmoonia alused, laulude seadmine, orkestroorinimine kooli instrumentaalansambelile (ülharidusliku kooli muusikaklassides, laste muusikakoolis õppinutele, kooli orkestrites mängijatele).

1. K o o r i l a u l

Kui koolis on arenenud koolilaulu traditsioonid ja keskkooli õpilased ^{on} lauldes muu- ja nais- või poistekooris omandanud vajalikke kogemusi, on otstarbekas keskkooli sega-, nais- või meeskoori edukanaks tööks rakendada muusikaõpetuse fakultatiivset tundi. Kuna keskkooli kooris laulavad õpilased koos kõikidest keskkooli klassidest, siis on võimalik koori tööks kasutatud fakultatiivset muusikaõpetuse nädalati tundi kasutada. Seega oleneb õpilaste moodulugenise oskusest ja vokaalsetest võimetest on õpetajal - koorijuhil võimalik vajaduse korral koori õppetööd ka häälerühmade kaupa korraldada.

2. A n s a m b l i l a u l

Kooli muusikaelu mitmekesistamiseks on soovitatav organiseerida muusikaliselt ja vokaalselt võimekamatest õpilastest ansambleid. Ansamblitöö eesmärgiks on õpilaste vokaalsete ja muusikaliste võimete arendamine.

Laulude sisule vastav kunstiline ettekanne saavutatakse ilusaks laulmiseks vajalike tehniliste oskuste omandamise ning rakendamise kaudu. Ilusa ja ilmeka laulmise tehnilisteks alusteks on otstarbekas hingamine, õige häälemoodustamine ja selg diktsioon.

Otstarbekas hingamise väljaarendamisel on eesmärgiks nn. alaroidolise hingamistüübi kujundamine, mis soodustab sügavamalt ja elastsemalt hingamist.

Häälekujundusliku töö aluseks on õpilastes loomuliku pingeta laulmisviisi arendamine.

Hea diktsiooni väljakujundamiseks on vaja aktiivselt tööle rakendada kogu artikulatsiooniparaat - huuled, keel, suukoobas.

Ansambli moodustamisel on oluline, et lauljate häälerühma määratlemisel võetaks aluseks esmajäones tema vokaalsed omadused ja ulatus, sest kestev ebasobivas teesitruuris laulmine mõjub

häälele halvasti.

Ansamblis töö planeerimisel ja repertuaari valikul arvestada õpilaste võimalikke võimeid, hääleulatust, lauljate vanust.

Tutvustada õpilasi interpreteerimiskunsti saladustega lo-
vinumates laulužanrides (rahvalaul, klassika nõukoguue laul ja
kaasaegne kerge muusika).

Programmis toolud teemad on peamiselt praktilist laadi.
Neid selgitada seoses õppimisega ja viinistlenemisel oleva reper-
tuaari omendamiseks. Vestlusmaterjali kasutada laulu vanadega-
del, häälele vajalikku puhkust andes.

3. Instrumentiõpetus ja kooliorkester

Instrumentiõpetuse eesmärgiks on anda õpilastele elemen-
taarseid mänguoskusi valitud instrumentidel, millel on võimalik
mängida ka kooli mõnes instrumentaalansamblis või orkestris. See
pakub õpilastele suurt huvi, ühtlasi arendab muusikalist alga-
tusvõimet, aktiivsust ja aitab sisustada vaba aega. Orkestrite,
ansamblite rakenduslik osa on aga kogu koolikooli aktiivile vaja-
lik nii tähtpäevade tähistamisel kui ka õpilaste vaba aja veet-
misel, puhkeõhtute korraldamisel. Kuna koos instrumente õppida
ja kooliorkestris mängida võivad õpilased erinevatest klassi-
dest, siis programmi õppeaastate järgi ei ole piiritletud. Vil-
jelajava orkestri või instrumentaalansambli tüübi ja koosseisu
valib kooli juhtkond kas vastavalt traditsioonidele või muusika-
õpetaja kutsumusele ja vilumustele.

Õppetöö algab väikese sissëjuhatusega õpitavast instrumen-
dist ja selle lähemate sugulusinstrumentide ajaloost, ühtlasi
õpetatakse ka instrumenti hooldamist. Instrumentiõpetus toimub
pillirühmade kaupa väikestes gruppides. Vastavale ettevalmistu-
sele ja partiide omendamisele järgneb koosnõngu harjutamine.

Ülharivõimaliku kooli tingimustes on oluline suunata õpila-
ne võimalikult kiiresti kooliorkestrisse jõukohaseid partiisid
nõngina. Selleks olgu noorte mängijate ettevalmistamine orkest-
ri tööks tihedalt seotud orkestri kontserdi ja tantsumuusika r:

portuugiga.

4. Muusikaajalugu ja -literatuur

Lisaks keskkooli õppeplaanile kohaselt muusikaõpetise tunni-
nile, kus muusikaajalugu ja -literatuuri väga piiratud aja-
tõttu on võimalik käsitleda ainult kõige üldisemalt, võib noo-
lustada klassidevahelise muusikahuviliste kursuse, kus õppe-
aasta jooksul (35 tunni vältel) fakultatiivse ainena õpitakse
tundma muusikaajaloo lehekülgi põhjalikumalt.

Fakultatiivkursuse programmi koostab muusikaõpetaja, ar-
vestades soojures õpilaste huksid ja kalduvusi, samuti ole-
nasolevat fenoteeki, sest kogu töö peab olena väga tihedalt
seotud muusika kuulamisega. Kursuse töömetoodika on põhiliselt
leonguline, mida illustreeritakse muusikaliste näidetega. Olu-
line tähtsus on õpilaste iseseisval kodusel tööel, muusikapala-
de kuulamisel, analüüsimisel ja mitmesuguste lisamaterjalide
(artiklite, biografiate, publitsistika) läbitöötamisel. Lä-
bitöötatud materjali kinnistamiseks on soovitatav korraldada
kursuse seminare, laiemaks publitseerimiseks ülekoalilisi refe-
raate, muusikaõhtuid, lektooriume, kontsertide ühiskülastusi,
vastavate raadio- ja televisioonisaadete kuulamisi, nende aruto-
lusia, interpretatsiooniga kohtumisi jne.

Fakultatiivse muusikaajaloo kursuse materjali käsitlese
ja kalendaarse jaotuse aluseks on soovitatav võtta Eesti NSV Ha-
ridusministeeriumi poolt kinnitatud I.Kulli ja O.Tuisu "Muusi-
kaajalugu keskkoolile" (Tln. 1971). Täiendava kirjandusena võib
kasutada:

J.Jürisson "Heliloojad romantikud" 1967.

J.Jürisson "Vanast muusikast" 1961.

J.Jürisson "Palestrinast Bachini" 1966.

J.Jürisson "Viini klassikute koolkond" 1967.

H.Tauk "Kuuš Eesti tänas muusika loojat" 1970.

A.Vahter, L.Nornet "Nouk ude Eesti muusikast" 1965.

~~L. O. Põld~~ 1964

L. Solovtsov "K. A. Binaškin" 1956.

J. Vassina Grossman "Esimene raamat muusikast" 1955.

J. Soomere "Kuulata, mõista, hääletada" 1969.

A. Marguste "Eesti rahvalooming" 1987.

Fakultatiivne kursus jaotada kolmele ~~õppeaastale~~ ~~seega~~ al-
gab iga uus kursus kolme aasta järel, millest võivad osa võtta
õpilased kõikidest keskkooli klassidest. Ka nooremate klasside
muusikaajaloo huvilistele õpilastele võib kursustest osavõttu
soovitada.

Muusikaõpetajal on õigus õpilaste huvisid ja kalduvusi, sa-
nuti käepärast olevat literatuuri arvestades nõnda ajastut, he-
liloojat või teost põhjalikumalt käsitleda, sanas aga nõnda osa
õpikust vahele jätta. Ka heliloojate tähtsamate juubelite ja
tähtpäevade puhul võib materjali käsitleluses talendarseid muada-
tusi teha. Seetõttu programm tundide lõikes materjali ei piirita-
le. Küll aga annab programm umbkärse materjali jaotuse õppeas-
tate lõikes. Kuna kursustest võta osa õpilasi erinevatest klas-
sidest ja kursuse töö intensiivsus on märgatavalt erinev muusika-
õpetuse tunni omast, siis muusikaõpetuse klassitunnis käsitleta-
va ajaloolise materjaliga häirivad teemaatilist seost ega paral-
lelismi tekkida ei saa.

5. S o l f e d ž o

(koori- ja ansambli lauljatele)

Solfedžo ülesandeks on anda lauluhuvilistele õpilastele hea
muusikaline kuulmine, nootilugemise oskus, intonatsioon ja rüt-
mitaju, oskus kuulnud meloodiat analüüsida ja jõukohaseid kirja-
panna, tunnetada erinevaid helilaine ja osata analüüsida lihtsa-
mad muusikavorme. Peamiseks tööviisiks on solfedžeerimine, et
tagada koori, ansambli või solopartiide ~~õppimise~~ ~~õppimise~~ nootist laul-
mine teel.

Nootist laulmisel tuleb peatähelpanu omistada puhtale inton-

natsioonile, rütmilisele, dünaamilisele ja tempolisele täpsusele ning meloodia fraseerimisele. Silmas tuleb pidada ka seosmise kuulmise arendamist. Selleks laulda vaheldumisi mõttes ja kuuldeliselt. Solfedžo harjutusi laulda ka tekstiga, samuti mõnikord instrumendi (klaveri) saatel. Laulda ka mitnehäälsoid koori- ja ansamblilaule. Intonatsioonitaju kinnistamiseks laulda duur- ja moll-heliastneid, intervalle, akorde kindlas helistikus ja eraldada neid kuulmise järgi.

Muusikalise mälu arendamiseks on soovitatav teha suulisi ja kirjalikke diktaate. Anda ka koduseid ülesandeid. Kuna kooris ja ansamblis on õpilased erineva teoreetilise ettevalmistusega (mõned õppinud muusikaklassides, laste muusikakoolides), samuti erinevatest klassidest, siis tuleks vajalike varemõpitud teoreetisi teadnisi korrata ja süvendada.

Noodist laulda (solfedžeerida) ainult relatiivsel meetodil. Noodist laulmise harjutamiseks kasutada valikuliselt ilmunud solfedžo õpikuid (E.Aarne, I, II, Kalmökov-Fridkin I, II, Ostrovski I, II, Sposobin I, II, Laduhhin), Kopõlõhnikuid, muusikaõpetuse eriklasside laulikuid, kõikide kooriliikide koorilaulude kogumikke, "Laulge kaasa" ja muid väljaandeid. Võimaluse piires kasutada solfedžo tunnis kooris, ansamblis või sololaulus õppimisele tulevat repertuaari. Solfedžo harjutusi valida selliselt, et programmis käsitletav teema leiaks praktilist rakendamist, süvendamist.

Kuna solfedžos edasijõudmine oleneb suurel määral õpilaste koosseisust, individuaalsetest võimetest ja olnenud ettevalmistusest, siis programm õppematerjali tundide lõikes ei piiritle, vaid annab temaatilise järgnevuse. Küll aga tugineb 8-kl. kooli muusikaõpetuse programmi jäägitule täitnisele.

6. H a r m o o n i a a l u s e d, laulude seadmine, kooli instrumentaalansamblile orkest- reerimine

Harmoonia- ja kompositsioonihuviline muusikaõpetaja, ansamb-

li- või orkestrijuhnt võib enda ümber koondada grupi mõningase muusikalise ettevalmistusega õpilasi, kooliorkestri liikmeid, ansambelite lauljaid harmoonia seaduspärasuste tundma õppimiseks. Harmoonia fakultatiivse kursuse ülesandeks on anda õpilastele elementaarseid teadmisi harmoonilisest helikeelest muusikateostes, arendada nende esteetilist arusaamist mitnehäälsusest, anda oskus mitnehäälsel muusika analüüsiks, tajuks ning rahvaviiside ja lihtsanata meloodiate harmooniseerimiseks, samuti kooli kergeuusika ansamblile või orkestrile orkestreerimiseks. Uhtlasi äratada huvi kompositsiooni vastu ja valmistada õpilasi ette vastavasse eriõppeasutusse astumiseks.

Töö põnivormideks on kirjalike ülesannete lahendamise, harmooniliste seoste mängimine ja improviseerimise arendamine klaveril ning heliteoste harmooniline analüüs, samuti kergeuusika ansambelitele repertuaari orkestreerimine, seadmine. Fakultatiivset harmoonia kursust võib komplekteerida keskkooli erinevate klasside õpilastest.

P R O G R A M M

1. K o o r i l a u l

Keskkoollides tuleks rohken koorilauluga haarata ka poisse, noormehi. Nais- ja segakooride kõrvale luua suurematesse keskkoollidesse ka meeskoor (3-hääline). Sellega kindlustame rohken meeslauljate järelkasvu tuleviku koorikultuurile. Õppimiselo ja viimistlenisele kuuluv koori repertuaar tuleb valida klassikalise ja kaasaegse kooriliteratuuri ning rahvalaulule paremikuist. Repertuaari valikul arvestada õpilaste vokaalsaid võimeid ja hääle ulatust. Erilise ettevaatlikkusega suhtuda äsja häälenurde läbinud poiste häälte rakendamisse ja kujundamisse. Täielikult tuleb omandada nii koolinoorte kui ka üldlaulupeo koolikooride kohustuslik repertuaar.

Kuna koorirepertuaar ei ole aastast aastasse stabiilne, siis koorilaulu programmis kooritööd nädalate ega senestrite lõikes ei piiritleta. Kohustuslikule repertuaarile täiendav valik ja koori töö kalendaarne planeerimine jääb iga õpetaja-koorijuhil individuaalseks ülesandeks.

2. A n s a m b l i l a u l

Programm on jaotatud kolmele õppeaastale (IX, X, XI klass) 1 tund nädalas.

Programmi osad: 1. Teoreetiline:

- a) elementaarsed teadmised hääleaparaadi anatomiast ja füsioloogiast,
- b) hääle arendamise metoodika põhinõuded.

2. Praktiline:

- a) elementaarsete vokaaltehniliste oskuste omandamine:
õige ningamine laulmisel, vaba ja avara suukõõpa rakendamine laulmisel, hääle koondamine, resonatorite tegelik rakendamine;
- b) analüütilise vokaalse laulmise arendamine;

- c) iseseisvate, individuaalsete vilumuste arendamine;
- d) ansambllilise ühtsuse taotlemine.

IX klass (35 tundi)

Ansamblilise moodustamine. Vestlus õppetöö osamärkidest ja välisannetest. Algteadusi hääleaparatuur ehitusest, hingamisest, resonaatoritest ja kuulmise osast laulmisel. Hääle kujundamisest kõnes ja laulus hingamisvõimed, hääleotakk, artikulatsioon (diktsioon) osatähtsusest. Elementaarsete lauluoskuste arendamine: keha asend, õige hingamine, häälikute formeerimine. Täishäälikute ja silpide kujundamine. Hääldamispuuduste kõrvaldamine. Lihtsamad intervallilised hüpped registrite ühtlustamiseks. Fraaßerimise oskuse alged.

X klass (35 tundi)

Mees- ja naisehääled. Iseloomustus, ulatus, registrid (vastavalt ansambli koosseisule). Hääle kõlavuse ja ulatuse arendamisest eri vanuseastmetel. Hääle mutatsioon, selle mõju hääle üldisele arengule. Ansambllilauljate tehniliste ja vokaalsete oskuste arendamisest erinevates žanrides, stiilides, kaasa arvatud mõõdukas lavaline liikumine. Individuaalsete lauluoskuste arendamine. Tämbrilise kõlavuse ühtlustamine. Diapaseoni laiendamine. Koerukanate intervallide ja kromaatilise heliredeli intonatsiooniline omandamine. Põhilised hääleliikuvusoskused. Eriharjutuste rakendamine individuaalpuuduste kõrvaldamiseks ja tämbriliseks ühtlustamiseks. Vokaalstiilist. Muusika ja teksti seoste tähtsusest.

XI klass (35 tundi)

Hääle lahtilaulmise teoreetilised ja praktilised alused. Ansamblite ühtlustamine. Vokaaltehniliste (tempo, staccato, legato, cellöök) ja esinemisoskuse süvendamine. Artikulatsiooni kujundamine, kõlavuse ühtlustamine, diapaseoni laiendamine. Laulmise elementaarsete analüüsisoskuste arendamine. Sisu ja vormi seos

te vahendite

kasutamiseest kunstilise sisu avanisel ansamblile omases žanris.

3. Instrumendiõpetus ja kooliorkester

Metoodilised põhinõuded:

- 1) Heli tekitamise võtete õppiline ja järkjärguline mänguoskuse omandamine.
- 2) Algteadmiste omandamine instrumentaalmuusika liikidest ja õpitavast instrumendist.
- 3) Instrumendi käsitlemine, mängija õige asend mängimisel (kehahoid, kätehoold, hingamine).
- 4) Kandva looni, õige aplikatuuri, fraseerimise, strihhide omandamine.
- 5) Mängutehnika vajalikuks omandamiseks otüüride ja helireedelite mängimine (vastavalt instrumendi spetsiifikale ja õpilase edasijõudmisele).

Vajaduse ja võimaluse korral kasutada antud instrumendile koostatud spetsiaalseid mängukooli, õpikuid.

- 6) Edukaid õpilasi rakendada ka sooloesinemisteks ja orkestris soolopartiide mängimiseks.
- 7) Orkestri repertuaari valikul arvestada õpilaste mängutehnilisi võimeid, repertuaari rakenduslikku tähtsust ja kontsertesinemiste temaatilist sobivust (marsid, hümnid, esinemispalad, tantsumuusika, vokalistide, ansamblite ja tantsurühmade saated, laulu- ja tantsupildude repertuaar jne.).

4. Muusika ajalugu ja literatuur

I kursus (35 tundi)

Muusika arenguperioodid: Vana-aja muusika. Muusika keskajal - Orlando di Lasso ja Giovanni Pierluigi Palestrina. Muusika uusajal. Uusaja muusika enne Prantsuse kodanliku revo-

lutsiooni. Georg Friedrich Händel ja Johann Sebastian Bach, Uusaja muusika Prantsuse kodanliku revolutsiooni ajastul. Joseph Haydn, Wolfgang Amadeus Mozart, Ludwig van Beethoven. Viini klassikute ajalooline tähtsus.

Uusaja muusika pärast Prantsuse kodanlikku revolutsiooni. Saksa, Austria ja Ungari romantikud. Franz Schubert, Robert Schumann, Ferenc Liszt, Richard Wagner, Johannes Brahms.

Prantsuse ja poola romantikud. Hector Berlioz, Georges Bizet, Fryderyk Chopin.

Itaalia romantikud Giuseppe Verdi.

Põhjamaade romantikud. Edvard Grieg, Jean Sibelius.

II kursus (35 tundi)

Vene romantikud. Talupojaleaul ja linnaromanss vene rahvusromantilise heliloomingu lüttena. Mihhail Glinka, Aleksandr Dargomõžski.

Kultuuri- ja muusikaelu XIX sajandi 60-70-ndatel aastatel. Anton Rubinstein. "Võinas rühm". Modest Mussorgski, Aleksandr Borodín, Nikolai Rimski-Korsakov. Pjotr Tšaikovski.

Muusikakultuur XIX sajandi lõpul ja XX sajandi alguses. Pingeline poliitiline olukord ja uued jooned kunstiloomingus. Sergei Rahmaninov.

Muusika XX sajandil. Claude Debussy. Arnold Schönberg, Béla Bartók. Carl Orff. Igor Stravinski.

Olustikumuusika XX sajandil. George Gershwin.

III kursus (35 tundi)

Vene nõukogude helilooming. Nõukogude muusika arenguetapid. Sergei Prokofjev. Aran Hantsaturjan. Dmitri Kabalevski. Dmitri Šostakovits. Georgi Sviridov.

Massilaul ja selle nimelised viljelejad.

Eesti muusika. Rahvaleoming. Asjaarvestajaliku koorilaulu ja pillimuusika periood. Esimesed kutselised heliloojad - koorilaulu viljelejad. Muusikaelu elavnenine ja kunstilise taseme

tõus. Heliloomingu žanriline mitmekesisustunne XX sajandi alguses. Rahvusliku väljenduslaadi taotlused koorimuusikas. Algpärase ooperi tekkimine. Uuenduslikud taotlused instrumentaalmuusikas rahvusliku helikeele pinnal. Muusikaolu ja helilooming Nõukogude Eestis. Lühinälevaade teiste nõukogude rahvaste muusikast.

5. S o l f e d ž o

I kursus (35 tundi)

1. Astmeline liikumine duur-heliastmiku piires. C-duur. Taktinööt $\frac{3}{4}$. Vältustest kaheksandaikkude paar. Intervallid p.4, p.5. Intervalle laulda kindlas helistikus.

2. Hüpped püsivatele astmetele. G-duur. Intervallid p.8, p.1.

3. Moll-laad. Loomulik, harmooniline ja meloodiline moll. Astmeline liikumine mollis. A-moll. Intervallid v.3 ja s.3.

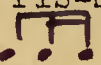
4. Duur ja moll kolmköla. Põhiastmete (T-S-D) kolmkölad ja juhthelid loomulikus duuris ja harmoonilises mollis. E-moll. Taktinööt $\frac{4}{4}$. Intervallid s.2 ja v.2.

5. F-duur ja d-moll. Rütmifiguur . Transponeerimine.

6. Intervallid s.6 ja v.6. D-duur ja h-moll.

7. B-duur ja g-moll. Rütmifiguur . Eeltakt.

II kursus (35 tundi)

8. A-duur ja fis-moll v.2, ja s.2. lahendustega. Rütmi-figuurid   .

9. Es-duur ja c-moll. Kolmköla pöörded.

10. E-duur ja cis-moll.

11. Vähendatud kolmköla loomuliku duuri ja harmoonilise molli VII astmelt lahendusega toonikasse.

12. As-duur ja f-moll. D₇ loomuliku duuri ja harmoonilise molli lahendusega V astmelt toonikasse. V.7 koos lahendustega duuris ja mollis V astmelt.

13. Põhiastmete kolmkölad neljahäälselt. S.7 loomuliku duuri I astmelt ja loomuliku molli III astmelt koos lähendaustega.

III kursus (35 tundi)

14. H-duur ja gis-moll. Triool.

15. Diatoonilised laadid: joonia, dooria, früügia, lüüdia, niksolüüdia, eoolia. 6-osaline taktimoot.

16. Harmooniline duur.

17. Kromaatilise abinoot ja kromaatilise läbiminev noot. Paralleelne ja vahelduv laad.

18. Fis-duur ja dis-moll.

19. Ges-duur ja es-moll.

6. H a r m o o n i a a l u s e d,
laulude seadmine, kooli instrumentaalansamblile orkestreerimine

I kursus (35 tundi)

1. Üldnõisted akordist (1 tund).

Akordi mõiste ja liigid. Akordihelid ja akordivöörad helid. Kolmköla neljahäälsed seade, kitsas ja lai asend, meloodiline seis. Kahendamine kolmkölas 4-h.seade puhul.

2. Põhikolmkölade funktsionaalne süsteem. Harmoonilised järgnevused (3 tundi).

Põhifunktsioonid laadis. Püsivad ja kulgevad funktsioonid ja neid esindavad kolmkölad.

3. Põhikolmkölade ühendamine (2 tundi).

Harmooniline ja meloodiline ühendamine. Häälte juhtimine kvart-kvintai vahetult asetsevate põhikolmkölade meloodilisel ühendamisel. Häälte juhtimine S ja D kolmkölade ühendamisel. Mõisted: sujuv liikumine ja hüpe. Koostatud käikudest käsitleda häälte ühesuunalist liikumist, paralleelseid ja vastassuunalisi oktaave, kvinte ja prime.

4. Meloodia harmoneerimine põhikolmköladega (3 tundi).

Anda õpilastele konkreetne plaan töö käigu kohta meloodia

harmoniseerimisel. Oluline on meloodia analüüs, selle vorm, s.t. laused ja nendevahelised tseksuurid. Bassi kujundamisel pöörata tähelepanu bassi meloodilisele joonale, vältides ühesuunalisi kvartide ja kvintide käike. Madalpunkt bassis. Keskniste häälte kujundamisel kasutada sujuvat häälte liikumist.

5. Kolmköla ümberasetamine (2 tundi).

Kolmköla meloodilise seisu muutmine. Kolmköla asendi muutmine. Meloodilise seisu ja asendi muutmine üheaegselt.

6. Bassi harmoniseerimine põhikolmköladega (2 tundi).

Peamiseks probleemiks bassi harmoniseerimisel on meloodia kujundamine. Meloodia kujundamisel jälgida loogilist arengut: tõusu, kulminatsiooni ja langust. Selle saavutamiseks kasutada kõiki varemõpitud harmoniseerimisvõtteid, kolmkölade harmoniseerimist ja meloodilist ühendamist ja kolmkölade ümberpaigutamist.

7. Hüpped akordi tert्सile meloodias kolmköladega ühendamisel.

Asendi muutmine kahe erineva funktsiooniga kolmköla vahel. Jälgida, et ei tekiks häälte ristumisi ega üle oktaavi vahet kolme ülemise hääle vahel.

8. Kadentsid (3 tundi).

Liht- ja liitkadentsid. Autentne ja plagaalne lihtkadents. Täis- ja poolkadents. Kinnine ja lahtine täiskadents. Liitkadentsi I ja II kuju. Kadentside kasutamine perioodi harmoniseerimisel. K_{64} kadentsi kvart-sekstakord.

9. Põhikolmkölade sekstakordid (põhisekstakordid) (2 tundi).

Kahendused põhisekstakordides. Sekstakordide ulatus ja ümberasetamine. Kolmkölade ja sekstakordide ühendamine.

10. Sekstakordidega harmoniseerimisel esinevad hüpped (2 tundi).

Kvardi- ja kvindihüpped meloodias ja kesknistes häältes. Üleminek kitsast asendist laia ja vastupidi. Hüpped akordi põhitoonile või kvindile erinevate astmete akordide ühendamisel. Hüpped akordi tert्सile bassis.

11. Läbininevad ja abikvartsektakordid (2 tundi).

Läbininevaist käsitleda T_{64} ja D_{64} . Abikvartsektakoraidest S_{64} täiendavas plaagaakkadentsis. Häälte juhtimine. Nende asukoht neetrumis. Tüüpilisi käike meloodias, mida harmooniseeritakse läbininevate kvartsektakordidega.

12. Dominantseptakord ja tema pöörded (5 tundi).

D_7 ohitus, kuju ja ulatus. D_7 ottevalmistamine T, T_6 ja K_{64} -ga D ja D_6 -ga ja S vbi S_6 -ga. Läbininev, hüppega vöötud ja ottevalmistatud septin. Septini lahendus. Täieliku ja nittetäieliku D_7 lahendamise T-sse ja VI astmesse. D_7 pöörded, ohitus ja lahendused. D_7 pöörete ühendamise neile eolnenud akordidega. D_7 ja tema pöörete ümberasetamine. Läbininev D_{43} ja tema lahendamisel kasutatud hüpped.

13. Duuri ja harmoonilise nollu täielik funktsionaalne süsteem (3 tundi).

S - kolmköla, kui funktsionaalse süsteemi tsentrum. Põhi- ja kõrvalkolmkölad. Kõrvalkolmkölade kuuluvus põhifunktsioonidesse. Sanasse funktsionaalsesse gruppi kuuluvate akordide ühendamise.

14. II_6 ja II (3 tundi).

II_6 ottevalmistamine, kahendamine. Häälte juhtimine II_6 ühendamisel teiste akordidega. II kasutamine loomulikus duuris.

15. Kordamine, kinnistamine (1 tund).

II kursus (35 tundi)

16. VI. katkestatud kadents (5 tundi).

VI astme kolmköla funktsionaalsus. Tema kasutamine katkestatud järgnevuses. (D-VI või D_7 -VI). Katkestatud järgnevus kui üks levinunaid perioodi laiendamise võtteid. Häälte juhtimine ja kahendused. Häälte juhtimine D-VI ja D_7 -VI ühendamisel.

VI kasutamine vahelülina T ja S vahel ja K_{64} ees.

2. Harmooniline duur (2 tundi).

S, S₆ ja II, II₆ kasutamine harmoonilises duuris.

3. II₇ ja tema pöörded (5 tundi).

II₇ ja pöörded duuris ja mollis. II₇ ja selle pöörete ettevalmistamine T, T₆ ning subdominandi grupi akordidega. Septimi ettevalmistamine. II₇ ja tema pöörete lahendamise D-kolmkölla, D₇ ja selle pööretesse, K₆₄ ja plagaalsetes järgnevustes toonikasse. Plagaalse kadentsi I erikuju: T-S-II₆-T. Läbiminev T₆, II₇ ja II₆₅ vahel. Läbiminev T₆₄, II₆₅ ja II₄₃ vahel.

4. VII₇ ja tema pöörded (5 tundi).

Väike ja vähendatud VII₇ (juhtseptakord). VII₇ ja tema pöörete ettevalmistamine subdominandi grupi akordidega, kusjuures ühendamine on harmooniline. T või T₆ VII₇ ja ta pöörete ees. VII₇ ja ta pöörete ettevalmistamisest VI ja D-kolmkölla. VII₇ ja tema pöörete lahendamise T-kolmkölla või selle pööretesse tertsi kahendusega. VII₇ ja pöörete lahendamise funktsionaalseselt D₇ ja selle pööretesse. Läbiminev S₆₄, VII₇ ja VII₆ vahel. Läbiminev T₆ VII₆₅ ja VII₄₃ vahel ja läbiminev D-kolmkölla VII₄₃ ja VII₂ vahel. Plagaalset kadentsi II erikuju. T-S-VII₄₃-T

5. D₉ (2 tundi).

Suur ja väike dominantnoonakord. Suur D₉ loomulikus duuris ja väike D₉ harmoonilises duuris ja mollis. D₉ neljahäälses seades (ilma kvindita). D₉ ettevalmistamine subdominandi grupi akordidega, K₆₄, T või dominandi grupi akordidega. D₉ lahendamine täielikku T-kolmkölla ja funktsionaalselt nittetäielikku D₇. D₉ kasutamisest ja ümberasetamisest.

6. Dominant sekstiga (1 tund).

D-kolmköla sekstiga (D⁶ ja D₇ sekstiga (D⁶) D⁶ ja D₇⁶ ettevalmistamisest ja lahendamisest. D⁶ ja D₇⁶ kadentsides ja lauses.

7. Akordinärgid (2 tundi).
Tähtninetused noodiridade kohal.
8. Tetrahordide harmooniseerimine (2 tundi).
Tõusva ülenise tetrahordi harmooniseerimine duuris ja meloodilises mollis (T-S-VII₆-T).
Laskuva ülenise tetrahordi harmooniseerimine duuris I-III-S-D või VI-III-S-T.
9. Mitteakordihelid, meloodilise figuratsiooni võtted (4 tundi).
Altereerimise võimalustest laadides, duuris, mollis. Alteratsiooni võimalused akordides.
10. Tonaalne sekvents (5 tundi).
Sekventsi mõiste. Sekventsi lüli. Sekventsi motiiv ja kadents. Tutvuda lülidega, mis koosnevad:
 - 1) kolmkoladest ja nende pööretest,
 - 2) septakordist või selle pööretest ja lahendusest kolmkõlla või selle pöördesse.
11. Kordamine, kinnistamine (2 tundi).

III kursus (35 tundi)

1. Helistiku suhete esinemisvormid, helistike sugulus (6 tundi).
Kaldumine. Modulatsioon. Vastandamine. Modulatsiooni liigid: järk-järguline modulatsioon, järsk modulatsioon, meloodiline ja laadiline modulatsioon.
2. Orelipunkt (1 tund).
Mõiste. Toonika- ja dominandi - orelipunkt.
3. Põhilised klaveri faktuuri liigid (5 tundi).
Rütmiseerimata faktuur väljapeetud nootides. Rütmiseeritud tantsuline faktuur. Meloodilis-harmoniline figuratsioon.
4. Džässilikud võtted harmoonias (10 tundi).
Džässiliku harmoonia põhijooni. Viichäälned seade (4 häält + bass). Neljahäälned seade (3 häält + bass). Kolnehäälned seade (2 häält + bass).
5. Instrumentaalansamblite koosseisud (1 tund).

6. Vokaalansamblite koosseisud ja vokaalseaded (valikuliselt) - (1 tund).
7. Orkestreerimine (valitud koosseisule) . (6 tundi).
8. Improviseerimise osast korges muusikas (2 tundi).
Meloodilise joone arenduslikud võtted.
Improviseerimise saatisest.
9. Tantsumuusika karakterid ja tempod (1 tund).
10. Kursuse kordamine (2 tundi).

Õpikuina soovitatav kasutada:

1. E.Sori - "Harmoonia" 1966.
2. U.Naissoo - "Harmoonia alused" 1961.
3. U.Naissoo - "Džässilik harmoonia ja orkestratsioon" 1969.
4. A.Arenski - "Praktilise harmoonia ülesannete kogu".
5. S.Maksimov - "Harmoonia harjutused klaveril" 1968.
6. I.Dubovski, S.Jorseejev, I.Spassobin, V.Sokolov -
"Harmoonia õpik" 1956.